

RDEČI PRAPOR

Izhaja v Ljubljani
vsaki petek.

Naročnina znaša: Za avstro-
ogrsko kraje za celo leto
5.44 K, za pol leta 2.72 K,
za četrt leta 1.36 K. — Za
Nemčijo za celo leto 5.96 K,
za pol leta 2.98 K, za četrt
leta 1.49 K. — Za Ameriko
za celo leto 7.28 K.

Posamezne številke
stanejo 10 vin.

Reklamacije so poštnine pro-
ste. Nefrankirana pisma se
ne sprejemajo. Rokopisi se
ne vračajo.

Glasiło jugoslovanske socialne demokracije.

Štev. 48.

V Ljubljani, dne 1. decembra 1905.

Leto VIII.

NASLOVI:

Za vse dopise, rokopise, pisma, tičoca, se lista:

Uredništvo „Rdečega Prapora“, Ljubljana.

Za denarne pošiljatve, naročila, reklamacije, in-
sertate i. t. d.:

Upravništvo „Rdečega Prapora“, Ljubljana.

Zidovske ulice štev. 5/I.

Rdeči torek.

To je bil dan slave avstrijskega delavstva. Bil je dan, ki ostane neizbrisen in nepozabljen v zgodovini delavskega gibanja. Bil je dan, ki naznanja novo dobo pravice in pomlajenega življenja, podirajočega vtesnjujoče plote reakcije in nesamostalnosti. Iz takega dneva se ne more več povrniti krivica, kajti vsak poskus, da se ji zopet odpre duri, mora naleteti na gigantičen odpor, ki uniči vsako sleparsko nakano. Z majestetično demonstracijo je pokazalo delavstvo cele države, da ne trpi več brezpravnosti, na katero je bilo obsojeno doslej, kakor orel je poletela njegova mogočna volja v višavo, da jo vsakdo vidi, izpozna in razume. Ta volja je: Splošno in enako volilno pravico hočemo!

Hočemo jo!

Ne želje, ne prošnje, ne rotnje, temveč volja. Železna, neizpodbojna volja, katere nihče več ne ogoljufa in ne omehča. Kajti prišel je zadnji čas, da postane velika pravica vir vseh političnih pravic, splošna in enaka. Z 28. novembrom mora pasti vsak šum glede te volje in kdor hoče poslej še ostati gluhi in slepi, si nakoplje odgovornost, katere ne bo mogel nositi.

Milijoni zavednega delavskega ljudstva so v torek pokazali, da hočejo in kaj hočejo. Za delavstvo ni več umikanja, pa naj se zgodi karkoli. 28. november je zapečatil nenapisani dekret organiziranega delavstva: „Mir, takoj, čim boče splošna, enaka volilna pravica uresničena, ali vsaj brezdvomno zagotovljena; nobenega miru, dokler ni, temveč nevstrašen, brezobziren boj, boj z vsemi sredstvi. boj z

Listek.

Počena srca.

Spisal Etbin Kristan.

Dalje.

VI.

Amalija je šla, ne da bi vedela, kam jo vodi pot. Nekaj jo je gnalo iz tega kraja. Le proč odtod — kam, to je vseeno. Zakaj proč — ta misel je ni uničila. Tako prazno ji je bilo v glavi, da se je komaj zavedela svojega življenja. Tako prazno je bilo v prsih, kakor da ji pod rebri ne bije srce. Njene oči so gledale in razločevale so osebe, vozove, hiše, drevje, — a vendar je bilo, kakor da bi spala in samo mehanizem vida bi deloval v popolni odsotnosti duha, brez sodelovanja možganov.

Kakor v sanjah ji je tupatam zazvenel odlomek znano-neznane melodije v ušesih in bilo ji je, kakor da se mora glasno nasmejati in da mora britko zaihteti. Nobena misel ji ni povedala, zakaj — in v resnici se ni ne zasmejala, ne razjokala. Samo šla je, dalje in dalje; dokler je bilo mogoče, je šla ravno,

najostrejšim orožjem do popolne zmage!“ In posledice nad tiste, ki bi se pregrešno up. glasni, neodvratni zahtevi časa!

V Ljubljani.

Zaman iščemo v spominu, da bi našli dan enake politične pomembnosti in važnosti, kakor je bil današnji. Politične demonstracije, ki jo je danes priredilo organizirano slovensko delavstvo, Ljubljana, še ni doživela. Značaj tega velikega dneva je izražalo že praznično lice glavnega mesta. Manifest, ki ga je izdala socialno demokratična stranka ljubljanskemu prebivalstvu, je imel popoln, krasen uspeh. Delo je počivalo v celem mestu, vse prodajalnice, banke, bričnice, pekarije so bile zaprte, deloma od začetka shoda do poldneva, deloma celi dan. Slovenska dnevnikarica nista izšla. Po ulicah in po kavarnah pa je bilo že v prvih dopoldnevnih urah vse polno občinstva, ki se mu je na licih čitalo živahno zanimanje za dogodke velevažnega dneva.

Delavstvo je že od zgodnjega jutra dajalo ulicam poseben kolorit. Bila je še gosta tema, ko je oživel v obližju ces. kr. tobačne tovarne. Delavci in delavke, ki so v ponedeljek zvečer na shodu v „Narodnem Domu“ sklenili, da ostanejo na vsak način zvesti dani besedi, da ne pojdejo na delo, so se zbrali, še preden se je storil dan, da slišijo poročilo deputacije socialno demokratične stranke, ki je šla zgodaj zjutraj naznanit gospodu ravnatelju sklep ljubljanskega delavstva. Izmed vsega objekta tovarne jih je bilo komaj okrog 150, ki so šli v tovarno. Za tako malo število se pa ni spravilo strojev v gibanje in delo je popolnoma počivalo. Deputacija je gosp. ravnatelju naznanila, da delavstvu tobačne tovarne v danih razmerah ni mogoče, priti na delo in gosp. ravnatelj je vzel na znanje.

Delavstvo drugih podjetij se je večinoma zgodaj dopoldne zbralo na določenih prostorih. V predilnici se je delalo do 9. ure, potem je delavstvo skupno odšlo iz tovarne.

potem pa je zavila na desno ali pa na levo, kakor je naneslo.

Šele lakota jo je zdramila. Bila je že večkrat gladna, a še nikoli ni bil ta občutek tako neznošen, kakor sedaj. Zdelo se ji je, da ji hoče kak črv pregriziti čreva. Medlela je. Pa je stopila v prvo kavarno ter je naročila zajutrak. Pohlepno je zavžila, kar je prinesel natakarij; tedaj je nekoliko oživela. Vsaj toliko, da je občutila, kako je trudna. Najrajši bi se bila iztegnila na s kožo prevlečeno klop, pa bi bila zaspala. Ni je bilo sram, samo bala se je natakarija. Vstati se ji pa tudi ni ljubilo; preveč je bila trudna. Sedela je torej, pa je topo zrla pred se.

Vstopila je dama v elegantni, skoraj preveč elegantni obleki. Okrog vratu je imela dolgo zlato verižico, na zapestnicah so bliščali diamanti izmed granatov, vse je bilo krasno na njej, samo klobuk se je zdel Amaliji čuden, kakor da je bilo na njem preveč okraskov. Z zapovedajočim močnim glasom je zahtevala zajutrak «à l'anglaise», vzela je «Matin» v roko, pogledala je vanj, pa ga je zopet prezirno vrgla na stol.

Reditelji, katerih je lokalna organizacija postavila blizo 300, so morali zgodaj vstati, da so pripravili vse, kar je bilo potrebno. — Že ob 9. uri je bilo na trgu cesarja Jožefa mnogo ljudstva; od te ure naprej so neprenehoma prihajali, večinoma korporativno, noseč rdeče zastave. Vsaka na novo pridošla kolona je bila burno pozdravljena. Ob 9/10 je bil trg že poln ljudstva in še vedno so prihajale nove trume. Reditelji so se postavili v velikem krogu tako, da so obsegli celi trg, mož poleg moža. Ob 10. uri je bila množica natlačena na trgu, segala je do Mahrove trgovske šole in velike gruče so stale tja do Vodnikovega spomenika. Visoko nad to ogromno maso, ki je gotovo štela do 12.000 ljudi, so se dvigale delavske zastave.

Da bi bila utopija, spraviti to množico v «Mestni Dom», se je videlo takoj. Le malo število ljudi je bilo gori, vse drugo je stalo doli kakor zid, čeravno je bil Jupiter pluvius brezobziren in je neusmiljeno deževalo.

Meeting.

Točno ob 10. uri je sodrug Vičič otvoril shod. V predsedništvo so bili izvoljeni sodrug Tokan (predsednik), Vičič (podpredsednik), Sitar in Zupan (zapisnikarja). Sodr. Tokan je kratko naglasil pomen dneva ter naznanil, da so kot govorniki naznanjeni: Sodr. E. Kristan, gosp. Krogar za slovensko ljudsko stranko, gosp. dr. Triller za narodno napredno stranko, gosp. Štefe za krščansko socialno organizacijo. Govorilo se je skozi okno iz dvorane «Mestnega Doma», odkoder je bil pogled na ogromno množico naravnost povznašajoč. Sodrugi Kristan je s krepkimi, glasno čez trg donečimi besedami označil pomen današnje manifestacije, s katero delavstvo nedvoumno zahteva od državnega zbora splošno in enako volilno pravico, ter izreka, da od te zahteve ne popusti niti za las, tudi če bi moralo v boju za splošno in enakost porabiti najskrajnejša sredstva. — Gospodje Kregar, dr. Triller in Štefe so podali v imenu svojih strank izjave v prilogi splošni in

Amalija jo je nehote gledala. Vprašala se je, zakaj ne more ona biti tako elegantno oblečena. In spomnila se je, da ji ostane komaj nekoliko suov, kadar plača natakariju račun. Nejasni, nepopolni spomini na dogodke pretečene noči so se ji pojavljali v glavi. Rada bi se bila domislila, kako je bilo končalo, preden je zaspala v chambre séparée. A to je bilo vse kakor v gosti črnosivi megli in ni se marala truditi; češ, saj je vseeno. Tista dama, ki ima tako fino obleko, bode gotovo izborno kosila in bogato večerjala, verjeti pa ni, da bi si težko zaslužila opravo, diamante, souper in denar. Gotovo tudi nima srčnih bolečin.

— Teh tudi sama nimam, si je mislila Amalija. Čudno!

Čisto jasno je videla podobo Franje, kakor bi počasi stopil pred njo in počasi zopet izginil. En hip se je silila, da bi zbrala vse občutke, ali zaman. Nič ni bila žalostna, samo praznoto je čutila. In tudi tega se ni ustrašila. Zagledala se je zopet v damo in potihem je dejala sama sebi:

— Obleka bi mi bila čisto všeč. Samo

enaki volilni pravici sans phrase, kar je zbor burno pozdravil. Po kratkem zaključnem govoru sodruga Kristana, ki so ga zborovalci spremili z gromovitim živio-klicem na splošno in enako volilno pravico, je sodrug Tokan zaključil zborovanje.

Sprevod.

Tedaj se je začela masa gibati. Aparat reditelj je funkcioniral izvrstno. Ureditev sprevoda se je izvršila gladko in v razmerno kratkem času je nepregledna povorka odkorakala. Spreddaj je marširala široka vrsta rediteljev, potem je prišla tablica z napisom «Živela, splošna in enaka volilna pravica», potem so nosili veliko rdečo zastavo. Za njo sta korakala izvrševalni odbor stranke, politični odbor lokalne organizacije in deputacija, namenjena vladi. In potem v vrstah, deloma po štiri, deloma po šest, vsa masa, s tablicami, z rdečimi zastavami, med katerimi je bilo videti tudi eno navadno.

Sprevod se je pomikal do rotovža, potem po Špitalskih in Prešernovih ulicah do pošte, dalje po Šelenburgovih ulicah, po gradišču, po Rimski cesti, po Bleiweissovi cesti k Narodnemu domu.

O dolžini tega za Ljubljano kolosalnega sprevoda si je mogoče vsaj po priliki napraviti pojem po dejstvu, da je trajalo skoro pol ure defiliranje in da takrat, ko je bila prva vrsta pred palačo deželne vlade, konec povorke še ni bil v Zvezdi.

Po celi poti se je sprevod pomikal skozi gost špalir občinstva.

Deputacija pri dež. predsedniku.

Ko je sprevod došel do deželne vlade, je deputacija, sestavljena iz sodrugov Kristana, Tokana in Vičiča, izstopila ter je šla k deželnemu predsedniku gosp. Schwarzu, ki jo je sprejel v salonu svojega urada.

Sodrug Kristan je dež. predsedniku razložil stališče ljubljanskega delavstva glede volilne reforme in je opozoril na ravno kar končani meeting, kjer so zastopniki vseh slovenskih strank podali izjave glede splošne in enake volilne pravice, s čemur je dokazano, da je v tej zahtevi složen ves slovenski narod, ter na sprevod, ki se pomika pod okni vladne palače v dokaz, da zahteva ni umetno ukrojena, temveč da se je porodila med samim ljudstvom. Končno je prosil, naj gosp. deželni predsednik naznani to zahtevo ministrskemu predsedniku.

Gosp. Schwarz je odgovoril, da je gibanje za volilno pravico že znano iz časopisja ter iz parlamentarnega in izvanparlamentarnega delovanja, kakor tudi iz izjav ministrskega predsednika, da pa rad izpolni željo deputacije in jo naznani ministrskemu predsedniku.

Delavska predstava.

Ob 3. uri popoldan je bila v gledališču posebna predstava za delavstvo. Igrali so Langomanovo delavsko dramo «Jernej Turazer». Delavci so z velikim zanimanjem

klobuk bi moral biti vse drugačen. In smagrdi bi mi bili ljubši, kakor granati.

Malo je manjkalo, pa bi bila vstala in poiskala šiviljo, da si naroči obleko za petsto frankov. Že se je zganil, da vstane. Natakaj je opazil to, pa je pristopil, kakor da ga je klicala. Hitro je potegnila mošnjico iz žepa, pa je plačala in potem je odšla.

Na ulici se je ogledala in sedaj je opazila, da je v znanem kraju. Prav blizu je poštni urad, kjer je bila včeraj. Mehanično se je napotila tja. Uradnik ji je izročil poste-restanto pismo.

Odrpla ga je ter čitala brez posebne radovednosti. Neznanec ji je ponujal svojo ljubezen. Razkladal je, da živi v prijetnih razmerah in da ji lahko izpolni vsako količkaj pametno željo, ako se mu hoče posvetiti in mu obljubiti, da namení svojo ljubeznjivost samo njemu. Prosil jo je, naj pride, če mogoče, opoldan v Louvre, kjer jo hoče počakati v prvi dvorani prvega nadstropja. Ako bi imela šele drugi ali tretji dan čas, jo počaka pred glavnim vhodom v Palais Bourbon. Ako tudi četrti dan ne pride, bode najnesrečnejši človek pod božjim solncem.

Amalija je ravnodušno prečitala pismo, pa je začela razmišljati, kje je Louvre in kako bi najlojše prišla tja. Do poldneva bi že še bilo

zasledovali predstavo izvrstne igre in so na koncu vsakega dejanja, pa tudi med igro spontano, glasno aplaudirali. Ako so imeli igralci le malo časa, da se pripravijo za to predstavo, zaslužijo vsi nepritajeno hvalo. Videlo se je, da so res z ljubeznijo do dela igrali in nekatere scene so bile res mojstrske, zlasti ob spopadu Zarnikove in Turazerjeve v drugem dejanju. Gospa Danilova in Bergantova ter gospodje Verovšek, Dragutinovič in Danilo so zložili najboljše moči v svoje uloge.

* * *

V Trstu.

Delo ustavljeno po tovarnah, ladjedelnicah, na železnici, v manjših delavnicah; prodajalne, brijačnice, skladišča in kavarné zaprte — to daje danes okvir sliki tržaškega mesta. Vse je praznično, kakor na največji praznik ne. Vse je živo, ali nikjer ni vsakdanjega kupčevskega šuma. Nekaj neizrečno slavnostnega je v tem življenju. Niti bučanje električne cestne železnice, niti klopotanje fiakerskih vozov ne moti slovesne skladnosti, kajti tudi ta promet je ustavljen.

V prvih urah se opažuje po vseh ulicah delavce, v večjih in manjših gruclah, tupatam v dolgih povorkah; po 9. uri izgine polagoma ta barva z ulične slike. Delavci so večinoma že na prostorih, določenih za shode, ki začno točno ob 10. uri. Šest jih je. Italijani so zbrani v Politeama Rossetti, kjer govori sodrug Pittoni, ter v telovadnicah ulice della Vale (govornik sodr. dr. Virante), ulica P. Veronese (govornik sodr. Pagnini), ulica Pazini (govornik sodr. Turter), Slovenci imajo en shod v prvem nadstropju «Delavskega Doma» (govornika sodruga Regent in Karmolj) in enega v drugem nadstropju (govornika sodruga Kopač in Panek). Udeležba na vseh shodih je ogromna. Povsod se govori kratko. Ob pol 11. uri so vsi shodi končani in z vseh zbirališč se povrste udeleženci ter odkorakajo po določenih ulicah na veliki trg, kjer se vseh šest sprevodov združi v eno velikansko povorko.

Prvi je došel na veliki trg iz gledališča Rossetti, ki je bil največji, potem oni iz «Delavskega Doma», ki je bil tudi po številu drugi. Združitev posameznih trum, ki se je izvršila v najpopolnejšem miru, ob absolutni tišini, je naredila impozanten vtisk in tisti demonstrativni molk je bil zgovornejši, kakor najjasnejše besede.

Združeni sprevod je odkorakal z velikega trga po ulicah Sanita, Lazzaretto, vecchio Economo, po obrežju dei pescatori nazaj na veliki trg in dalje po korzu na trg Goldoni, kjer se je razšel. V sprevodu je bilo pet rdečih zastav; štel je, ako se hočemo skrbno varovati vsakega pretiravanja, najmanj 20.000 ljudi. V slovenskem delu povorka jih je bilo okrog 6000.

Ob štirih popoldan so se jeli delavci zopet zbirati na mestih kakor dopoldan. Ob 5. uri je bil znan del govora ministrskega predsednika Gautscha, iz katerega se je dalo posneti, da namerava vlada izdelati svojo volilno

časa. Vedela bi vsaj, kdo je anonimus in kakšen je. Druzega nič. Pa če bi ji ugajal, — zakaj pa ne? Moral bi ji kupiti tako obleko, kakor jo je imela dama v kavarni. Saj jo je njej gotovo tudi plačal kak grof ali marki. Ako ji ne ugaja, ga pa še nagovoriti ni treba. Lahko se obrne pa gre. Seveda, kosila potem ne bi bilo danes. Niti ene ponudbe za delo ni bilo na pošti. Tako je dan za dnevom. Saj je neumno, iskati službo. Nikjer se je ne dobi. Ako pa jo že slučaj nanese — kaj potem? V hiši imajo odraslega sina, ki se pojavi prej ali kasneje, ali pa bratranca, ki prihaja v poset, ali pa je gospodar sam željan postranske ljubezni. Treba je le nekaj časa, preden se spozna svet. Eno dekle se uči počasi, drugo hitreje. A končni nauk je vedno enak. Tolažbe pa ni nikjer, niti pri zastopnikih družega sveta. Nekje kraljuje usoda, mi pa smo marionete. In sedaj se izpolnjuje, kar je zapisano.

Orientirala se je in opoldan je stala v označeni louverški dvorani. Tam jo je čakal mož, ki jo je bil včeraj zasledoval od pošte do cerkve. Takoj ga je izpoznala in neopazno se je nasmehljala, kakor da je hotela reči: kako sem bila neumna, da se nisem takoj spomnila!

Neznanec se ji je približal in se ji je glo-

reformo še precej na podlagi splošnosti in enakosti. To se je naznanilo zbranemu ljudstvu, ki se je potem mirno razšlo. Trst stoji popolnoma pod vtiskom impozantne manifestacije.

V Škedenju.

Ob 9. uri dopoldan so se zbrali tukajšnji delavci na glavnem trgu ter so odkorakali z rdečo zastavo v Trst. Tam so se pridružili splošnemu sprevodu.

V Nabrežini.

Delavstvo se je ob devetih dopoldan zbralo na glavnem trgu. Sprevod, broječ okrog 1500 ljudi, je z zastavo na čelu odkorakal v Sv. Križ, odtod do postaje in se je končno vrnil na glavni trg, kjer je bil potem shod. Govorila sta sodrug Škerbic slovensko, sodr. Spacal italijansko. Delo je počivalo.

V Idriji.

Delo počiva popolnoma. Vse trgovine, celo gostilne in kavarne so zaprte. V demonstrativnem sprevodu, v katerem se nosi rdeče zastave in table s primernimi napisi, je šteti do 3000 ljudi.

V Trbovljah.

Tukaj so bile vse prodajalnice zaprte. Sprevoda se je udeležilo delavstvo takorekoč do zadnjega moža. Na pohodu sta igrali dve godbi. Nosilo se je rdeče zastave. Udeležbo se lahko ceni na 3000 ljudi. Zvečer je bilo več shodov.

V Mariboru.

5000 delavcev je korakalo v sprevodu s tremi rdečimi zastavami po mestu do okrajnega glavarstva. Deputacija je šla potem k glavarju grofu Attems u, ki jo je zelo prijazno sprejel in izrekel upanje, da parlament izpolni splošno željo glede volilne pravice.

V Gracu.

Mnogo prodajalnih zaprtih, promet cestne železnice in izvoščkov ustavljen. 16 shodov, prostor povsod premajhen. Ob 11. uri odkorakajo posamezni sprevodi na Franzensplatz, kjer se zbere okrog 25.000 ljudi z zastavami, tablami i. t. d. Tudi mnogo slovenskih, hrvatskih in italijanskih dijakov je vmes. Množica izbere deputacijo, ki izroči namestniku resolucijo, na trgu pa pojo delavska pevska društva. Po razglasu namestnikovega odgovora se množica razide.

Na Dunaju.

250.000 delavcev v sprevodu na Ringu! Od 11. do 1/2 3. ure se je vila ogromna kača mimo parlamenta. Manifestacija nad vse pričakovanje impozantna. Ne le iz vseh dunajskih okrajev, temveč tudi iz mnogih sosednjih mest so se delavci korporativno udeležili veličajne demonstracije. Z deputacijami so bili zastopani vsi narodi in vse dežele. Neštete rdeče zastave,

boko naklonil, ne da bi se predstavil. Opravičeval se je in jo prosil odpuščanja, da ji je pisal, ona pa se je nasmehnila in je dejala, da to nič ne de; saj niso samo plesi prilžnosti za seznanjenje.

Sama sebi se je čudila. Obnašala se je in govorila, kakor da je bila že kdove kolikokrat v takem položaju. Njeno neprisiljeno ravnanje je pomagalo, da se je razvil razgovor kakor sam od sebe in nobena beseda ni bila neugodna. Skupaj sta šla v odlično restavracijo na dejeuner in to je bilo tako, da se ni Amalija prav nič ženirala.

Drugi dan pa šla skupaj iskat stanovanje za njo. Povedal ji je, da je neoženjen, da se pa sploh ne mara ženiti, a družbinske razmere ga silijo, prikriti ljubezen pred svojci. Njej pa je bilo ljubše, da je dobila lastno stanovanje. Brez odlašanja se je preselila. Ko je bilo vse urejeno, jo je obiskal in je ostal dve uri pri njej. Po njegovem odhodu pa je našla na dražestni toaletni mizici v budoarju toliko denarja, kolikor ga prej v treh mesecih ni zaslužila.

Bila je popolnoma zadovoljna. Ljubila ni novega prijatelja, a tudi otožnih in bolnih občutkov ni imela v srcu. Tam je vladala praznota.

Dalje prih.

table in štandarte, trakovi z napisi, simbolične figure in popoln molk je govoril. Deputacija, v kateri so bile zastopane vse narodnosti, — Slovence je zastopal sodr. Cobal — je obiskala predsednika poslanske zbornice grofa Vetterja, predsednika gosposke zbornice kneza Windischgrætza in ministrskega predsednika barona Gautscha. Trgovine so bile zaprte, ob času sprevoda je bil tramvajski promet ustavljen.

Iz Prage, Brna, Levova, Krakova, Linca, Salzburga, Inomosta in skoraj iz vseh industrialnih mest prihajajo podobna poročila. . . . Skoraj povsod je bil mir, ali povsod se je pokazala železna odločnost delavcev.

*

Pri dunajski demonstraciji so zastopali Ljubljano, odnosno slovensko organizirano delavstvo dva sodruga in ena sodruginja.

Politični odsevi.

Gautsch in volilna pravica. Kakor je bilo pričakovati, je podal ministrski predsednik baron Gautsch v torek takoj po otvoritvi seje izjavo v imenu vlade, ki se je pečala ponajveč z volilno reformo. Čeravno hoče vlada utajiti, da je mogočni nastop delavstva uplival na razvoj tega vprašanja, se vendar ves svet smeje takim trditvam. Dosti je vprašati, zakaj se parlament in vlada nikoli nista zmenila za volilno reformo in zakaj se poraja njih intenzivno zanimanje za stvar ravno sedaj, ko stopa delavstvo na plan? Toda — če se hočejo tolažiti kakor otroci, naj se. Le da pride res volilna reforma. In to se je Gautsch včeraj zavezal predložiti najkasneje do svečana. Najkasneje — delavstvo seveda misli, da bode dobro, ako nekoliko skrajša ta rok. In korist podvzivanja bode menda razumel tudi Gautsch. Kar pa se tiče glavnih principov preosnove, bode tudi treba nekoliko moderniziranja. Najbolj čudno je to, da morajo naši državniki komplicirati vsako stvar. In sicer umetno komplicirati. Vedno se pripoveduje o posebnih razmerah in o posebnem pomenu posameznih dežel, o historičnem razvoju, o davčnih močeh itd. A volilna pravica nima z vsemi temi ropotijami ničesar opraviti. Gospod Gautsch bi se bil lahko popolnoma jasno izrazil: Splošna, enaka, tajna, direktna volilna pravica, — pa bi bili nepotrebni vsi tisti ovinki, po katerih je lazil. Človek zdravega uma ne bode nikoli pojmlil, zakaj naj ima drugačno volilno pravico, ako prebiva v Ljubljani, nego bi jo imel v Pragi. In če individualno odpade obzir na plačevanje davkov, tedaj je čisto neumevno, zakaj naj uplivajo davki dežele ali naroda. Če imajo dežele res različno vrednost, zakaj jih pa tedaj Avstrija drži? To je toraj larifari. Mnogo je govoril Gautsch o varstvu narodnih manjšin. To bi bilo pač nekaj. In če obljubuje vlada male, narodnostno-enotne volilne okraje, bi bilo to tudi nekaj. Samo da ne vemo, kaj bode podalo vladi merilo za omejitve takih narodno-enotnih okrajev v deželah z mešanim prebivalstvom. Resnične narodne razmere se pokažejo vendar šele po končani volitvi. Pa če bi tudi bila statistika ljudskega štetja tako pravična, kakor je krivična, še vedno ne vemo, kako naj se n. pr. razdeli Trst, da pridejo ondotni Slovenci do veljave. Vseh skupaj jih je na vsak način toliko, da jim gre neko zastopstvo; a če se podeli mesto enostavno v več okrajev, pa naj bodo še tako majhni, ostanejo najbrže Slovenci povsod v manjšini. Podobno bode s Čehi na Dunaju. Take razmere naravnost kriče po proporcionalnem zistemu; ravno to pa Gautschu ne diši. O njem govori, kakor da je to samo zistem za matematičarje, čeravno delajo proporcionalne račune že dijaki prvih razredov srednjih šol. Toliko modernega izpoznanja ima ministrski predsednik pač, da se ne more vzeti volilne pravice analfabetom. Ali zato se na drugi strani priklanja Luegerju, češ, da je razmišljati o zahtevi daljšega bivanja v občini za dosego volilne pravice. Sedaj se doseže volilno pravico v peti kuriji po šestmesečnem bivanju v občini. To je pač več kakor dovolj in če noče vlada imeti resnega opravka z delavstvom, naj si take muhe kar izbije iz glave. Takega luegerskega švindla delavstvo ne bode sprejelo na noben način.

V splošnem bi bil načrt volilne reforme v smislu Gautscheve izjave tak, da bi se že dalo debatirati o njem. Seveda, če ne pride vlada do jasnejših nazorov, bo treba dosti popravkov. Ali — februar je še daleč in vprašanje je, kaj bode s strankami v parlamentu. Delavstvo ima sedaj Gautschevo slovesno obljubo. Tn je nekoliko več, kakor je imelo doslej, toda popolnoma gotovega to tudi še ni nič. In zato tudi danes še ne moremo svetovati delavstvu, naj odloži orožje. Avstrija je pač Avstrija in če delavci nočejo doživeti kakih grdih iznenadenj, morajo ostati pripravljeni na boj do zadnjega trenutka. Danes se lahko nekoliko oddahnejo; a nihče ne vé, ali jih ne bode treba jutri poklicati v bojne vrste.

Sline se cede vladi po izpremeni opravilnika. Rada bi uaredila kupčijo kakor na semnju: Jaz ti dam volilno reformo, ti mi daj nov poslovnik. Naivnost je pri nas res doma. Lahko se prizna, da bi bil morda državno-zbornski opravilnik v nekaterih točkah potreben izprememb. Saj je že precej star. Seveda so ravno tista predrugačenja, na katera ima vlada največji apetit in ki jim je namen omejitev govorniške svobode, popolnoma zopna. A tudi, kdor misli na pametne izpremembe, mora priznati, da je umirajoči parlament najmanj opravičen, dajati zakon novemu, ki se šele porodi. In novi državni zbor bi moral biti strašno čuden, ako ne bi takoj zlomil jarma, ki so mu ga za umirajoče namenili. Tako daleč seveda ne mislijo možgani avstrijskih ministrov.

Cesar in volilna pravica. Ko je cesar v torek sprejel bolcanskega župana drja. Perathonerja v avdjenci, je dejal med drugim: Upam, da prinese vpeljava splošne, enake in direktne volilne pravice odzdravljenje parlamentarnih razmer. Vpeljava splošne volilne pravice je potrebna in gibanja, ki ji velja, ni več mogoče ustaviti.

Klerikalne stranke ni več! Političnemu katoličanstvu na Slovenskem se ne zdi več koristno, naglašati svoj katoliški značaj — in skoraj osupnjen vpraša človek: Kaj so stvari na Slovenskem res že toliko napredovale? V času, ko se drugod, n. pr. na Hrvaškem, konstituirajo stranke na jasno orisani katoliški podlagi, vrže slovenska „katoliško narodna“ stranka svoje ime na smetišče, in si izvoli nov naslov, v katerem ni več ne duha ne sluha po katoličanstvu. V pondeljek se je v dvorani hotele „Union“ konstituirala pod predsedništvom drja. Šušteršiča „slovenska ljudska stranka“, ki seveda ni nič drugega, kakor prekrščena dosedanja klerikalna stranka. Da bi rimska armada na Slovenskem odložila svoje nazore, svoje cilje, svoja „načela“ tako kakor je odložila ime, tega pač nihče ne veruje. Zakaj torej novo ime? . . . Naši klerikalci niso tepci; kar store, ima povod in namen. Kje je povod in namen prekrstitvi? Če je klerikalna stranka pod svojim starim imenom tako krasno uspevala, kakor nam pripoveduje, čemu se ji zdi potrebno, da ga naenkrat zataji? Ali morda katoličanstvo vendar nima več toliko privlačne moči, kakor se je trdilo, pa ga je boljje izbrisati iz firme? Kajti da bi štacuna pod novo tvrdo ne prevzela blaga iz stare prodajalnice, je vsaj zelo neverjetno. In zato bode treba še bolj odpirati oči kakor doslej, ko je štampilja že sama povedala, kaj se kupi. Slišali smo sicer besedo o demokratski politični misli, ki je vkoreninjena v našem narodu, ali svojega demokratizma nam staro-nova stranka še ni definirala in kjer ni dokazov, se pravi: „Die Botschaft hör' ich wohl, allein mir fehlt der Glaube.“ In tem težje bi bilo, povzpeti se do verovanja, ko vidimo, da se konstituirata stranka, ne da bi določila in objavila svoj program. To bi bilo vendar prvo. Najprvo program, potem dejanja — potem šele bi bilo eventualno mogoče zaupanje. Ali kdor zahteva, naj se zaupa samo imenu, izziva tem večje nezaupanje.

Nova stranka se je izrekla za splošno in enako volilno pravico ter je sklenila resolucijo, ki poziva državne in deželne poslance, naj uporabijo v državnem in deželnem zboru najskrajnejša sredstva v nje dosego, ne zmenec se za nikake posledice in zapostavljajoč vse druge kakršnekoli ozire, bodisi političkega ali gospodarskega značaja. Dobro. Resolucija je sklenjena in poslanci bodo kmalu dobili priložnost, da izpremene

besede v dejanja. Morda bodo res potrebna najskrajnejša sredstva. A če pojmuje gospoda svojo resolucijo resno, tedaj je za nje ena najvažnejših nalog, da nastopijo z vso odločnostjo proti sleparstvu Luegerjeve svojati, s katero so hodili doslej čez drn in strn. Že dolgo opazujemo goljuvivo igro dunajskih krščanskih socialistov v ponašanju splošne in enake volilne pravice in čakali smo, kdaj se oglašijo njih slovenski zavezniki proti podlemu švindlu. Doslej smo čakali zaman. Ali končno je čas, da izrečejo jasno besedo. Luegerjeva drhal hoče do skrajnosti popačiti splošnost volilne pravice z zahtevo petletnega nepretrganega bivanja v volilnem okraju; Luegerjeva kohorta je na najpodlejši način ščuvala proti praznovanju dne 28. novembra; Lueger je zabranil dunajskim mestnim delavcem in uslužbencem praznovati ta dan; Lueger in njegovi trabanti so terorizirali vlado, da je državnim uslužbencem prepovedala praznovanje; Luegerjevo strastno hujskanje je krivo, da je imelo tudi delavstvo ljubljanske tobačne tovarne neznanske težave. A niti besedice, da vsaj obsojajo to škandalozno počenjanje in da niso solidarni s tistimi političnimi sleparji, nismo slišali od naših katoličanov. Sedaj pa bodi povedano, da jim je dolžnost, precizirati svoje stališče v tej zadevi. Drugače se bo treba spominjati, da je dr. Lampe v teh burnih dnevih brez ugovora in brez opombe na katoliškem shodu poslušal priliznjene pozdrave demagoga Luegerja, roparja volilne pravice.

Mednarodna eskadra, ki ima pod zapovedništvom admirala Ripperja demonstrirati proti Turčiji, je začela svoje delo s tem, da je zasedla turški colniški in brzojavni urad na otoku Mitilene.

Moravska volilna reforma, ki smo jo zadnjič kratko opisali, je že sankcionirana. To je šlo čudovito hitro.

Na Ogrskem se bolj in bolj obrača ostile sile proti koaliciji. Ta družba, ki je hotela s svojim brezobzirnim terorizmom zaslužiti vse javno mnenje, mora sedaj sama občutiti, kaj pomeni surova sila brez zaslonbe ljudstva. Vlada namešča in upeljuje nove velike župane s pomočjo žandarmerije, odstavlja uporne uradnike in se prav nič ne ozira na proteste in proklamacije koalicijskega odbora. Ako bi bila koalicija res zastopnica ljudstva, ne pa samo zastopnica šovinistične klike in plemške koterije, bi tak odpor, kakor ga skuša koalicija organizirati, uničil vsako vlado. Ali ljudstvo na Ogrskem nima nobenega vzroka, ogrevati se za ljudi, ki ga prezirajo in mu zanikujejo najprimitivnejše pravice, pa jim pomagati proti vladi, ki je pokazala resno voljo, da uvede splošno volilno pravico in da izvrši socialne reforme. Četudi širokim masam niso simpatična vsa sredstva, katerih se poslužuje Fejervaryjeva vlada, vendar razumejo, da jim je koalicija hujša sovražnica. In to je greh, vsled katerega bode poginila.

V Črni gori so bile prve volitve. Izvoljenih je 61 poslancev, 57 za glavarstva po deželi, 4 za mesta. Političnih strank še ni. Volilna pravica je splošna.

Rusija. Kdor meni, da je ruska revolucija res že končana, ne pojmi zgodovine. Dospela je reč do tistega štadija, kjer se dele zmerni in radikalni elementi, ali to ne pomeni konca. Tudi če pridejo za nekaj časa mirnejše razmere, in celo, če se nemiri sploh ne bi povrnili, se ne sme misliti, da obveljajo sedaj vstvarjene razmere trajno ali vsaj za dogleden čas. Revolucija potrebuje morda nekoliko počitka, priprave in ureditve v boju zrahljanih moči; mogoče, da se novi mogotci prostovoljno udajo daljšim radikalnim zahtevam, da bode Witte in še kdo drugi govoril mesto s krogliami z besedami: „Delavci! Bratje!“ — ali revolucija pojde svojemu cilju nasproti. V tem smislu je bil tudi moskovski kongres zemstev zanimiv. Da je lahko popolnoma svobodno razpravljal in da se je za vlado kakor proti vladi enako neovirano govorilo, je že znamenje časa. Da se je večina izrekla za Vitteja, je pripisati deloma strahu pred protirevolucijo, deloma nasitenju liberalnega plemstva in meščanstva vsled manifesta od 30. oktobra. Pravica pa vendar zahteva priznanje, da je ta liberalizem zelo različen od tistega, ki ga poznamo v zapadni Evropi, zlasti v Avstriji. Ruski kongres, ki se izreka za poljsko avtonomijo in za poljski učni jezik na poljskih šolah daje vsekakor

znamenje, da se bode moralo rešiti tudi narodno vprašanje na Ruskem. Za bodoči razvoj pa so značilni še razni dogodki izven kongresa. Kmetjska zveza v Moskvi je izrekla zahvalo bojujočim bratom v mestih in se pridružuje političnim zahtevam — delavstva. V programu pa ima; 1. Privatna last glede zemlje in tal se odpravi. 2. Zemljišča samostanov, cerkve in krone se konfiscira brez odškodnine. 3. Zemljišča veleposestnikov se konfiscira proti odškodnini. Pogoje, pod katerimi se konfiscira veleposestva, določi konstitutivni zbor. V zvezi s tem so razni kmetijski nemiri in v okraju Riga so se nekatere kmetijske občine izjavile za neodvisne občine in so izvolile svoje predsednike. Boji po državi pa sploh še niso pomehali. V Varšavi, v Helsinforu, v Moskvi so še večje stavke in iz armadnih krogov prihajajo vse pogostejše glasovi o odločnem „nelojalnem“ mišljenju. Tako so častniki gardnih polkov izdali proglas, v katerem pravijo: „Lajtnant Frolor, ki je prostovoljno prevzel ulogo rablja proti neoboroženi masi in je dal streljati, vsled česar je bilo na sto ljudi ranjenih, je razžalil čast vojaške suknje. Vabimo lajtnanta Frolova, naj se tekom meseca postavi pred civilno sodišče. Ako tega ne stori, ne bode le on, temveč celi častniški zbor gardnega polka na konju, ki trpi take častnike med seboj, od vseh častnikov glavnega mesta bojkotiran. Vsi častniki tega polka bodo brisani iz društev in nobenemu se ne bode odzdravljalo.“ Zapovednik vojnega okraja kijevskega je odločno zavrnil nalog, naj naredi priprave proti štrajkujočim delavcem, rekoč, da bode ravnal po svoji vesti. — Takih znamenj menda ni težko razumeti.

Sevastopol.

In kaj prinese jutrišnji dan? . . . Kdo bi še ugibal?

V nedeljo smo dejali, da so v okrutni zmoti tisti, ki mislijo, da je ruska revolucija končana. In vehementno potrdilo, da stopa njena veličastno grozna postava brezobzirno z železnimi koraki svojo pot, prinaša že drugi dan. Kakor je pred par meseci ime »Kujaz Potemkin Tavričevskij« liki gromovit memento zadonelo od morja do morja tako in še viharneje odmeva danes ime Sevastopol od Kavkaza do Urala in se razlega čez nepregledne planjave ruskega carstva. Sevastopol, ta zgodovinska trdnjava in bojna luka je v rokah upornih čet, poroča brzoglav. In: Sevastopolski dogodki presegajo glede resnosti vse, kar je bilo doslej, kliče Vitte, pa prosi kongres zemstev, naj miri! Kje naj se usidri upanje carizma! . . .

Ko je prva carsko-ruska bojna ladja na Črnem morju razobesila rdečo zastavo, pa carjev admiral ni mogel ugnati spuntanih mornarjev, je prvokrat nastopilo z vso resnobo vprašanje: Koliko časa se bode car Nikolaj še lahko zanašal na topove! Vse pripovedi o socialistični agitaciji med vojaštvom, o svobodomiselnosti mnogih častnikov, o revolucionarnih oficirskih zvezah so se ponovile v spominu in trepet je lomil ude lenim oboževalcem »miru«. »Knjaz Potemkin« se je udal v Konstanci rumunskim oblastim, strahopetne duše so se oddahnile. Ali prišel je upor mornarjev v Kronstatu, množile so se vesti o častnikih in celih oddelkih, ki se branijo streljati na ljudstvo, in sedal prihaja — Sevastopol!

Kakor bajke je čitati ta poročila. Ali vsak dvom je izključen. Živa resnica, živa, kruta resnica je vse. In kako se je to razvilo! Socialistične propagande se razširi med mornarji. Najprvo pride mornarji sami nekoliko shodov in demonstracij. Pridruži se jim več oddelkov vojske. Admiral Pisarevskij pride s kompanijo vojakov in zahteva, naj se mornarji razidejo. Nihče ne sluša. Admiral zapové, naj se strelja. Sliši se komando, ali niti en vojak ne ustrelji. Pač pa pade admiral ranjen, zapovednik kompanije pa mrtev. Delavci administracije se pridružijo mornarjem in stopijo v stavko. Pridruži se jim brestovski pešpolk in artiljerija. Združeni marširajo po mestu, zapró zapovednika trdnjave in zapovednike nekaterih ladij. Biolystoški polk jih pozdravlja s huraklici. Admiral Čuhnin odda zapovedništvo generalu Mölerju Zakomeskemu. Zvečer odpošljejo vse bojne ladje iz luke deputacije k upornikom, da jim izreko njih simpatije. Do Inkermana je železniški tir pretrgan. In Sevastopol je v rokah upornikov.

Kje so čete, na kateri bi se car še lahko oslavljal? Na dalnjem vzhodu, v Vladivostoku se je pred kratkim spuntalo vojaštvo in danes se še ne vé natančno, kako je stvar končala. Vojaki, ki se vračajo iz japonskega jetništva, se upirajo in napadajo svoje častnike. Danski kozaki protestirajo proti mobilizaciji, ker bode kmalu vse razven starcev pod orožjem. Odkod naj pride pomoč . . . ?

Dvaindvajseti januar se maščuje krvavo! Takrat bi bil car s kratkimi besedami lahko preprečil vse, kar je potem prinesla kratka doba ne celega leta. A takrat je car dovolil, da so pešaki in kozaki streljali na neoboroženo, mirno, pohlevno ljudstvo, ki mu je brez-majno zaupalo. In danes obračajo vojaki svoje puške na drugo stran. To, kar obsega manifest 30. oktobra, bi bilo ljudstvo dne 22. januarja sprejelo z vrstom in Nikolaja bi bilo živega povzdignilo med svetnike. Danes pa mu pravijo po celi preobsežni državi »krvavi car« in njegove proklamacije zasmehujejo. Takrat se je reklo: Car! Očka! Daj nam košček pravice! Danes se pravi: Rabelj! Vzeli si bomo vse pravice!

Sevastopol! . . . In kaj bode jutri?

Domače stvari.

Ljubljanska volilna reforma. Iz juristiških krogov nam pišejo: Volilna reforma za ljubljanski občinski svet je končno dotiskana in v nemščino prestavljena. Glavno načelo ji je, da se volilna pravica posploši. O jednaki niti govora ni! Najvažnejše za nas je, da se osnuje nanovo četrti volilni rnzred. V tem razredu bodo smeli voliti avstrijski državljani moškega spola, ki stanujejo nepretrgoma vsaj 5 let v Ljubljani in so dopolnili 24. leto. (§ 16. in § 1. točka 4.) Pasivno volilno pravico bodo imeli oni, ki bivajo stalno v Ljubljani, uživajo vse državljske pravice in so dopolnili 30. leto. (§ 8.) Volil bo najprej IV. volilni razred. — V kolikor bi se volilna pravica na ta način razširila, je takoj očitno. In lahko se tudi reče, da je taka reforma zani-karen tvor, posnet po vseh mogočih občinskih volilnih redih! Pa kakšne omejitve si je izmislil reformator volilnega reda na magistratu: vsaj pet let nepretrgoma moraš bivati v Ljubljani ti, delavec, ki nič davka ne plačuješ; drugače ne boš volil! Plačuj tedaj vsaj majhno svotico, in postavijo te takoj med volilce III. razreda. In glej — kot volilec IV. razreda dobiš sebi interes do občine šele, ko si bil pet let nepretrgoma tu; kot volilec III. razreda ti ga pa vzbudi že občutek, da si davkoplačevalec. Torej, delavec, plačuj davek! — In samo moški bodo smeli voliti. Ženske tedaj izgube popolnoma volilno pravico (§ 1.). Niti s pooblastilom ne bodo več volile. To pa iz teh-le modrih razlogov: „Protí temu, da bi se ženskam dala neposredna pravica, govori pa veliko tehtnih razlogov, med katerimi je najvažnejši pač ta, da za rodbinsko in družabno življenje nikoristno, ako se ženska preveč udeležuje strankarskih bojev . . .“ Menimo, da bi tu lahko povzdignilo svoj glas tudi splošno žensko društvo! Taka volilna reforma vendar ni nobena reforma. In naprednost moderne Ljubljane prihaja v čudno luč s takimi načeli. Iz tega pa tudi lahko sklepamo, kako neodkritosrčno je bil tisti predlog v deželnem zboru zasnovan, ki govori za splošno in enako volilno pravico za državni zbor. Najpreje napravite pošteno volilno reformo doma, kjer imate potrebno moč za preosnovo v rokah, — potem bomo verjeli, da vam je kaj za splošno in enako volilno pravico za državni in deželni zbor, slovenski liberalci! Dokler tega ne storite, bomo vedno mislili in trdili, da se hlinite!

Slovensko vseučilišče. Deželni zbor je sprejel predloge upravnega odseka, smerajoče na to, da se pospeši ustanovitev vseučilišča v Ljubljani. Predlogi se glase:

1. C. kr. osrednja vlada se glede na sklepe deželnega zbora kranjskega v sejah dne 20. februarja in 28. decembra 1898. nujno poziva, da pospeši vse predpriprave za ustanovitev vseučilišča z bogoslovno, pravoslovno in modroslovno fakulteto v Ljubljani in da kar najhitreje pri državnem zboru izposluje ustanovitev takega vseučilišča.

2. Izvoli se pod predvoditeljstvom deželnega glavarja odposlanstvo še dveh članov deželnega zbora v ta namen, da zaprosi avdienco pri Njegovem Veličanstvu cesarju ter ob vzhodnji Najvišjega prestola izroči najuda-

nejšo prošnjo za ustanovitev vseučilišča v Ljubljani.

3. Izvolijo naj se iz deželnega zbora trije člani v ta namen, da stopijo v stalen vseučiliški odbor, v katerem naj bodo z enakim številom odposlancev zastopani: občinski svetljubljski, »Matica slovenska.« društvo »Pravnik« in profesorski zbor knezoškofijskega semenišča v Ljubljani. Ta odbor naj stopi na primeren način v dotiko tudi z zastopniki slovenske akademične mladine na dunajskem, graškem in praškem vseučilišču.

4. Dovolí se iz deželnega zaklada svota 3000 kron, ki naj se izplača navedenemu vseučiliškemu odboru v ta namen, da razpiše darila po 1000 kron za troje najboljših znanstvenih spisov, katerih eden naj bode pravoslovne, drugi modroslovne, tretji pa bogoslovne vsebine in katerih vsak obsegaj najmanj pet tiskanih pol. Ta svota se pa izplača temu odboru le tedaj, če se zaveže poskrbeti za to, da oni spisi, katerim se prisodi darila, izidejo v tisku.

Vrhutega je stavil dr. Schweitzer predlog, da bodi v vseučiliškem odboru zastopana tudi Leonova družba. Človek bi sicer dejal, da je s profesorji seminarja klerikalizem zadostno zastopan, ali deželni zbor je bil naenkrat složen in je soglasno sprejel tudi ta predlog, kajti Schweitzer je dejal, da je Leonova družba »eminentno znanstveno društvo«. In gospodje so mu verjeli. Kdo bi si tudi belil glavo s takimi rečmi? Saj tudi nikomur ne pride na misel, da je teološka fakulteta dandanes anarchizem na vseučilišču in da je vsaj čudno, zahtevati bogoslovno fakulteto, ko na medicinsko še desetletja ni misliti. Tudi za deputacijo na Dunaj se nam zdi škoda denarja, kajti, kakor nam je znano, ne spada ustanavljanje vseučilišča med »Hochheitsrechte«. In končno še danes ne vemo, kakšna bodi univerza. Veleposestniki in vlada mislijo na nemško z nekaterimi slovenskimi predmeti, Neki prejšnji sklep govori o slovensko-nemški, v javnosti se sliši vedno le o slovenski, dr. Šušteršič pa zahteva jugoslovansko. Tudi to bi bila končno misel, zdi se nam le, da je preveč nejasna. Kako misli to dr. Šušteršič? Da se bode predavalo Slovincem slovensko, Hrvatom hrvatsko, da bode za Srbe veljala cirilica? Ali pa, da se bode za vse skupaj predavalo ene predmete v tem, druge pa v drugem jeziku? Prvo pač ne pojde; nemogočnosti takega sistema menda ni treba dokazovati. Z drugo metodo bode pa tudi križ, kajti resnica je, da slovenski dijaki ne znajo hrvatsko odtosno srbsko, Srbi pa ne slovensko. Da hočejo vedno zidati hišo od strehe navzdol! Dokler se ne bode na slovenskih srednjih šolah učilo hrvatskega jezika, na hrvatskih pa slovenskega, so taki programi utopija. S temeljem se začenja.

Socialno-politični odsek dobi deželni zbor po nasvetu poslanca drja. Kreka. Zastopana naj bode v tem odseku tudi krščansko-socialna zveza in pa jugoslovanska socialno-demokratska stranka. Ne vemo, kaj je drja. Kreka vodilo, ko je to predlagal; morda res dober namen. Ali čuditi se ne sme, da zaupanje delavcev v krščansko-socialno delovanje ni neomejeno, kajti izkušnje so izkušnje in kakor radi delavci odpuščajo in pozabijo na preteklost, je treba za to vendar nekaj več, kakor par predlogov v tem ali onem odseku. Da bi bil socialno-političen odsek lahko koristen, ako bi bila na vseh straneh dobra in resna volja, radi priznamo. A počakati bode treba, kaj pokaže v tem oziru bodočnost. Socialni demokratje bodo priložnost radi porabili in o njih resni volji ni dvoma. Ali če bi se morali prepričati, da so v socialno-političnem odseku samo za dekoracijo zastopani, se bodo lepo zahvalili za čast, pa se bodo rajši zanašali na zanesljivejša sredstva, ki so delavstvu v njegovem boju na razpolago. Ako pa bode stvar resna — tem bolje.

Ljubljansko gledališče v deželnem zboru. H koncu zasedanja kranjskega deželnega zbora je bila precej animirana razprava o gledališču. Finančni odsek je predlagal, naj se da »Dramatičnemu društvu« ostanek podpore v znesku 10.311 K 24 v. Protí temu predlogu so naslopili klerikalci, češ, da dežela sploh ni dolžna podpirati gledališče. Govorilo se je tudi mnogo o slovensko-nemški zvezi, kar pa nas le malo zanima. Gledališče je po našem mnenju vprašanje za se, o katerem bi imeli odločati samo, ali vsaj v prvi vrsti, le umetniški kulturni momenti. Toda deželno-zborska debata je bila ravno v tem oziru najbolj suha. Govorilo se je sicer nekaj o nivou gledališč in o šmirah, ali vse to ni bilo resno. Niti besedice nismo slišali, kako bi se dalo povzdigniti ljubljanski hram Talije, edino dr. Krek je dejal, da bi deželni zbor pač smel nastopati, da povzdigne dramatiko slovensko,

kajti kulturno gledališče ne bomo imeli, če ne povzdignemo slovenske dramatike. Ali na to ni nihče reagiral, glede tega ni nihče ničesar predlagal, v tem oziru ni bilo nič sklenjenega. Niti sam dr. Krek ni povedal, kako si zamišlja povzdignenje dramatike. Tem glasnejši je bil dr. Šušteršič, ki ni mogel zatajiti, da je v srcu sploh nasprotnik gledališča. Ali čudo: Dr. Šušteršič je s klerikalno stranko sila naroden. Kako more toraj nastopiti proti podpori edinemu dramatičnemu zavodu, ki ga imajo Slovenci? Kulturen narod brez gledališča, to je v dvajsetem stoletju čudna stvar. Če pa je glavno mesto naroda tako majhno, kakor je Ljubljana, se pač pravi, kopa grob gledališču, ako se zahteva, da naj ga vzdržuje samo mesto, zlasti zato, kar je popolnoma upravičena zahteva, da bodi to edino gledališče res kulturen zavod. Da danes ne stoji na tisti višavi, na kateri bi imelo stati, je gotovo res; ali z odjemanjem subvencije se gotovo ne popravi tega. Seveda pa tudi ne s tem, če bi se deželni zbor utikal v umetniške razmere gledališča. Ako je repertoar danes slaboten, nas zona obhaja, če pomislimo, kakšen bi bil, ako bi nanj uplival deželni zbor.

Nepotrebna prorokovanja. „Slovenski Narod“ je šel med žreče in z neko sladko zadovoljnostjo prorokuje, da si bodo socialni demokratje in klerikalci zopet prišli v lase. Če je potreboval „Narod“ toliko časa, da je dognal verjetnost bojev med socialnimi demokrati in med klerikalci, je to za njegovo kapaciteto dosti slabo znamenje. Nam pa pač ni povedal ničesar novega. Socialni demokratje na Slovenskem niso niti za hip postali kaj družega, kakor socialni demokratje, pa tudi niti trenotek niso mislili, da so klerikalci naenkrat neklerikalni. Ergo tudi niso imeli razloga, bati se, da ne bode več bojev. To pa prav nič ne dè. In „Narodu“ zatrjujemo, da bi se tudi z njim še marsikdaj pograbili, tudi če bi ravnal v vprašanju volilne pravice bolj konsekventno in bolj — lojalno, kakor ravna. Ako se pa končno „Narodu“ res zdi, da delajo socialisti klerikalcem šalažo, naj se vendar puste kmalu operirati na očeh.

Nekaj — „za poč’t. Trboveljski žandarji so izvedeli, da so nameravali rudarji 28. m. m. odpotovati — v Ljubljano. Prišli so to v pisarno tajništva poizvedovati. Prezgodaj so nas toraj razkrinkali. Rudarji so hoteli s sekirami v Ljubljano odkorakati, naskočiti frančiškanski samostan in „Mestni Dom“ in zanesti revolucijo v belo Ljubljano. A trboveljski žandarji so jih izvohali in so obvarovali slovensko prestolico. Ljubljana, zahvali se trboveljskim žandarjem!

Tiskovni škrat. V zadnji številki (poročilo o shodu v Trbovljah) je čitati, da so „glasovali socialisti za revolucijo“. Zato groza in trepet v Trbovljah. Konstatiramo sedaj kot miroljubni državljani, da smo glasovali to pot le za — resolucijo.

Shodi.

Trst. Impozanten ljudski shod je bil v nedeljo v gledališki dvorani „Narodnega Doma“. Menda še nikoli ni bilo v Trstu slovenskega shoda s tako udeležbo; dvorana do zadnjega kotička polna, galerija natlačena in pred „Domom“ več sto ljudi, ki niso našli več prostora. Soglasno je bil izvoljen predsednikom sodrug Vinko Kermelj; zapisnikarjem pa sodrug Fran Jernejčič. Na dnevnem redu je bilo: „Splošna in enaka volilna pravica ter splošna stavka“. Poročal je sodrug E. Kristan. Prostor nam ne dopušča, da bi reproducirali njegov govor, ki je trajal poldruge uro ter je naredil nepopisen vtisk na poslušalce. Tenor temperamentnega in v formi uzornega govora je bil: „Delavci ne prosijo, ne žele, temveč hočejo splošno in enako volilno pravico. Da je ta delavska volja silna, nepremagljiva moč, so pokazali v brezprimernem, več kakor štiritedenskem boju. Če pa še ni bilo dosti boja, so delavci pripravljani na vsako nadaljevanje, ako demonstracije niso zadostovale, primerejo delavci za najostrejše orožje — pripravljani so tudi na splošni štrajk. To bode manifestiral 28. novembra.“ Pooblaščen od narodne stranke je govoril urednik gosp. Čotič, povdarjajoč, da je njegova stranka brezpogojna zastopnica splošne in enake volilne pravice in na tej podlagi proporcionalnega sistema. Zaključno besedo je imel sodrug Kristan. Kdor razume psihologijo ljudstva, se je moral iz po-

našanja množice, ki jo gotovo lahko cenimo na 2000, izpoznati, da so se časi temeljito izpremenili, da živi tista volja, ki jo je naglašal poročevalec, resnično življenje in da tudi slovenski delavci v Trstu ne bodo odnehali, dokler ne bode splošna in enaka volilna pravica uveljavljena.

V Skednju pri Trstu je bil v nedeljo popoldan ljudski shod za volilno pravico. Udeležilo se ga je več sto delavcev. Govorila sta sodruga Petejan in Škerbič. Shod se je v vsakem oziru izvrstno obnesel.

Dopisi.

Jesenice. Mrtvo je pri nas, da bi človek jokal, Izza zadnje čudne stavke ni moči govoriti o delavskem življenju. Navidezno je sicer na Jesenicah mnogo gibanja. Liberalci in klerikalci delajo na vse pretege, snujejo društva, izdajajo časopise, a vse nekako umetno, nikjer ni čutiti pristinega življenja, nič se ne zgodi elementarno in če se jim že tu ali tam približa nekolkov delavcev, so vendar popolnoma pasivni. Šele zadnji čas se kaže, da se je nekaj izpremenilo. Med delavci se opažuje novo zanimanje za njih potožaj in za politične dogodke. „Rdeči Prapor“ prihaja na Jesenice in delavci ga čitajo in vidi se, da jih zanima. Vse to in kdo vé kaj, a vendar je očitno, da se obrača na bolje. Seveda je pa že tudi čas, kajti jeseniški delavci so pravi sužnji, osvoboditve pa nimajo pričakovati niti od liberalcev, niti od klerikalcev. Da jih nihče ne more rešiti, ako se ne rešijo sami in da se morajo v ta namen organizirati skupno z delavci cele države, v prvi vrsti z delavci njih lastne stroke, stvari, ki so drugod znane že vsakemu delavcu, so na Jesenicah pač še dosti nejasne. Vendar je položaj tako neznosen, da jih sili razmišljati in če bodo jeseniški delavci vsaj pridno čitali „Rdeči prapor“, bode kmalu bolje in našli bodo pot v organizacijo. O delavskih razmerah na Jesenicah Vam bomo kmalu poročali in prosimo, da nam tedaj pričuvate kak prostorček v listu. Prepričani smo, da Vam tedaj kmalu poročamo tudi kaj veselejšega.

Iz stranke.

Nov dnevnik. V Brnu izhajajoče glasilo naših čeških sodrugov „Rovnost“ je v ponedeljek, 27. novembra začelo izhajati kot dnevnik. Češka socialna demokracija ima sedaj tri dnevnike: „Pravo Lidu“ v Pragi, „Dělnické Listy“ na Dunaju in „Rovnost“ v Brnu. Tudi plzenski sodrugji se pripravljajo, da naredijo „Nove Dobe“ dnevnik. — Treba bode pač pri Slovencih resno pomisliti na povečanje socialno demokratičnega časopisja. Ravno v sedanjem živem času čuti vsak zavedni sodrug krvavo nezadostnost našega časopisja. Povečanje je nujno. Prvi pogoj za to pa je čim večje razširjenje tednika in vsaki sodrug naj bi smatral za svojo važno dolžnost, pridno in neprenehoma agitirati, da dobi list novih naročnikov. List raste s stranko, a tudi stranka raste z listom.

Gospodarski pregled.

Razmere v trboveljski cementni tovarni, katere smo že opisali v eni zadnjih števil našega lista, — se bodo polagoma vendarle izboljšale. Dne 19. m. m. se je vršil občni zbor bolniške blagajne. To je prvi veliki uspeh. Občni zbor je le posledica naših naznanil na okrajno glavarstvo. Dejstvo, da ni imela ta „bolniška blagajna“ niti odbora, niti sej, niti razsodišča (!), je dokazano. In, akoravno nima politična oblast dosti upliva na društvene bolniške blagajne, mora vendar take nezakonitosti odpraviti. Na občni zbor je prišel tudi sodrug Linhart. Ravnatelj Kraus se je sicer upiral, ali delavci so enostavno izjavili: ako ne bode Linhart navzoč, gremo vsi proč, in Kraus naj napravi sam s svojimi priganjači občni zbor. Vsled tega se je famozni Kraus udal. Na občnem zboru so bili najprvo socialistični odborniki skoraj enoglasno izvoljeni. Potem je sprejel občni zbor razne predloge, med drugimi: 1.) Novi odborniki imajo dobiti najkasneje v 8 dneh pravila v roke. 2.) Načelnik boln. blagajne (omenjeni gosp. Kraus) se ima držati dosedanjih pravil strogo, dokler se jih ne spremeni. Ker se je doslej protizakonito

delalo, opozarja shod oblast, naj stori svojo dolžnost. 3.) Odbor ima dolžnost, čimpreje spremeniti pravila; kot temelj spremembi naj sluzi priloženi spisec. — Kraus se je na tihem priduševal, a pomagalo mu ni nič. Pričakovati je sedaj, da bo oblast storila svojo dolžnost. Mi bomo v tem oziru vedeli, kako nastopiti. Sicer je pa Kraus tudi uvidel, da je njegov nastop protizakonit. Dvema uslužbenema je odtrgal bolniško podporo. Zdaj jima jo je takoj izplačal.

Strokovni pregled.

Razpor med tiskovnimi delavci in delodajalci je končan. Ko je vsled neuspešnega zaključka prvih tarifnih obravnav delavstvo v raznih večjih tiskarnah odgovorilo s pasivno rezistenco, je posredovalo trgovsko ministrstvo, da se obnove obravnave in v soboto so bile zaključene. Tiskarji so dosegli lep uspeh. Nova tarifna pogodba velja za osem let. Najmanjše plače bodo takoj zvišane za dve kroni, po štirih letih se jih zviša zopet za dve kroni in potem po dveh letih za eno krono, tekom šestih let toraj za pet kron. Pri akordnem delu se zviša cena takoj za tri vinarje, po štirih letih za dva in vnovič po dveh letih za en vinar, v šestih letih torej za šest vinarjev. Delavni čas se skrajša za četrte ure na dan, to je za poldruge uro na teden, tako da iznaša poslej 52¹/₂ ur na teden. Nekatero točko so prepuščene obravnavam v posameznih deželah. Torej imajo tiskarji zaznamovati lep napredek hvala svoji izborni organizaciji.

Društvene vesti.

Društvo „Ljudski oder“ je priredilo pretečeni teden dve predavanji v tržaškem „Delavskem Domu“. V petek je bil predmet predavanja: „O zgodovini ruske revolucije“. Udeležba je bila uprav ogromna. Predavatelj sodrug E. Kristan je izvajal iz zgodovine ruske države, katero je s karakterističnimi potezami naslikal, od prvih pojavov slovanskih naseljenecv v sedanji notranji Rusiji, vzroke, ki so morali dovesti do revolucije; z industrijalnimi in agrarnimi razmerami in z načinom vladanja in opravljanja na Ruskem pa je obrazložil obliko, katero je revolucija nujno morala dobiti. Zanimanje poslušalcev je bilo napeto do konca. — V soboto je obsegalo predavanje „Življenje in umetnost“. Govoril je isti predavatelj zelo popularno in vsled tega zanimivo. Svoje predavanje je podprl z mnogimi dobrimi reprodukcijami starejših in modernih proizvodov slikarske in kiparske umetnosti. Tudi ta večer je bil obisk jako dober.

Društvo namerava pri prvi ugodni priliki prirediti izlet v muzej „Rivoltella“, na kar že danes opozarja ude in občinstvo.

Akademija je priredila v nedeljo popoldan javno predavanje z dnevim redom „Ugovori meščanstva proti splošni in enaki volilni pravici“. Govoril je g. dr. Novak, ki je dejal, da se meščanstvo ni iz prepričanja in iskreno udalo splošni in enaki volilni pravici, ter je prav spretno pobijal znane filistrske argumente o davkoplačevalcih, o analfabetih, o neenakosti, nivoa v parlamentu i. t. d. Občinstva je bilo dosti in odobravalo je živo. Ali meščanstva ni bilo videti. Dobro izpričevalo to pač ni. Smelo se lahko trdi, da ni tako indolentnega sloja, kakor je naša buržoazija. O njej pač velja pregovor, da nosi najboljši prazni klas najbolj pokonci glavo. Ne znajo nič, učiti se nočejo ničesar, pa se čudijo, da propadajo bolj in bolj. To so posledice liberalnega ošabnega modrijanstva.

Izkaz za tiskovni sklad.

V Ljubljani so darovali: Č. 10 K, A. P. 30 vin., I. Janež 1 K; v Zagorju: Dr. Zarnik 6 K, Čobal 5 K, Gerhard 4 K, Rupnik 1 K 40 vin.; po eno krono: A. Ulte, Kramar, Dernovšek IV., Čapuder, Kotar, Medvešek, Urezsk. Repovš, Zupini; Ovnik 80 vin., Savšek 64 vin., Jan 60 v.; po 40 vin.: Kosmus, Kastelic, Ulčar, Bučar, Priman; po 30 vin.: Čebin, Sinkovc, Jesih; po 20 vin.: Medvešek, Kovač, Jesih, Weinger, Peterlin II., Lebeničnik, Gričar, Mlakar, Kukuca, Senčar, Potokar, Knez, Peterlin, Čuk, Taurar, Izlakar, Bregar, Zupančič, Potokar, Omahne, Šveker, Zupančič, Dernozga, Medved, Jeglič, Vozelj, Omahne, Maček, Dolar, Kramar, Hudomol, Omahne; po 10 vin.: Per in Trebušak; idrijska okrajna organizacija po sod. A. Kristanu prvi obrok 134 K; skupaj 182 K 24 vin. Želim, da idrijska in zagorska organizacija najdeto obilo posnemovalcev, ker tisk naš potrebuje podpore. Doba je važna in tisk je naše edino orožje.

Za upravnitvo: Ignacij Sitter.

Franc Weinberger

gostilničar in izdelovalec sodavic in pokalic

≡ v Zagorju ≡

se priporoča cenjenim gg. gostilničarjem in delavcem v obilno naročbo svojih izdelkov.

Kavarna „Unione“

preje „Tedesco“

se priporoča cenjenim sodrugom najtopleje. Na razpolago so vsi važni in slovenski, italijanski in nemški listi. Vse pijače poceni. Napitnina je izključena.

Prva kooperativistično urejena

gostilna

v ulici S. Giovanni v Trstu.

Izvrstna vina. Dalmatinska vina, direktno od organiziranih sodrugov v Dalmaciji. Vedno dobra kuhinja. Na razpolago «Rdeči Prapor», «Arbeiter-Zeitung» in «Laboratore».

„HOTEL BALKAN“ TRST

— Piazza della Caserma —

3 minute od južnega kolodvora in poleg pošte s 60 moderno opremljenimi sobami.

Restavracija — Dunajska kuhinja — Kavarna.

Za goste hotela posebna restavracija v I. nadstr.

Dvigalo. — Električna razsvetljava. — Kopališča.

Shajališče tujcev.

Franjo Dolničar, hotelir.

Zaloga in tovarna

pohišta vsake vrste

Alessandra Levi Minzi-ja

Trst — Piazza Rosario 2 — Trst

(šolsko poslopje).

Bogat izbor v tapeterijah, zrcalih in slikah. Ilustriran cenik gratis in franko vsakemu na zahtevo. — Cene brez konkurence. — Predmeti se postavijo na brod ali železnico, ne da bi se za to kaj računalo.

Naši zapiski

Edina slovenska revija.

Uredništvo in upravnništvo v Ljubljani.

Naročnina: Za celo leto K 2·80, za pol leta K 1·40, za četrt leta 70 vin.

Ravnokar je izšla

Prešernova številka.

Uredil dr. Ivan Prijatelj.

Ta številka obsega tri pole v ličnih platnicah, ima 3 slike in sledečo vsebino: Ivan Cankar: Še en simbol. — Oton Zupančič: Visavis. — Dr. Ivan Prijatelj: Prešernov spomenik v Ljubljani. — Josip Regali: Zajčev Prešeren kot spomenik. — Dr. Ivan Prijatelj: Drama Prešernovega duševnega življenja. (Predavanje v „Akademiji.“) — Etbin Kristan: Krst pri Savici. — Albin Prepeluh: Prešeren je ljudski pesnik. — Dr. L.: Aforizmi. — Dr. Ivan Prijatelj: Od uredništva.

Prešernova številka „Naših zapiskov“ stane za naročnike 48 vin., za nenaročnike 80 vin.

„Drama Prešernovega duševnega življenja“, predavanje g. dr. Ivana Prijatelja ob odkritju Prešernovega spomenika v Ljubljani, je tudi izšlo v posebnih odtiskih iz „Naših zapiskov“ in se dobivajo po 40 vin. pri upravništvu „Naših zapiskov“ v Ljubljani.

Žepni koledar za slovenske delavce

izide vsled nepričakovanih zaprek prihodnji mesec. Okrašen bode s **trema slikami**. Vsebina bode jako bogata in poučna.

Cena: V usnje vezan 1 K, v platno vezan 80 vin., v polplatno vezan 72 vin.

Naročila se pošilja na naslov: **Ivan Mlinar, Ljubljana, Krakovski nasip 16**, ali pa na upravnništvo „Naših zapiskov“, Ljubljana.

V založbi „Naših zapiskov“ se še dobi:

8. številka III. letnika: **Nekaj kulturnih zavodov slovenskih**, po 24 vin.

10. in 11. številka III. letnika: **Prešernov spomenik**, obsežajoča 48 strani, z lepim ovitkom, za naročnike po 48 vin., sicer franko po 80 vin.

I. S. Machar: **Magdalena**, povest v verzih, poslovenil A. Dermota, po 2 K.

Abditus: **Občina in socializem**, 70 vin.

P. Mihalek: **Iz nižin življenja**, 1 K.

Za agitacijo pripravne so brošurice:

Vun z volilno pravico (po 4 vin.)

Program socialne demokracije (po 4 vin.)

Zvišanje duhovskih plač (po 10 vin.)

Ako se jih naroči več, se dovoljuje rabat po dogovoru.

Vseučiliška predavanja po 10 vin. (brez pošt-nine).